

„Bátran tehát, barátaim!”

200 éve született Lów Lipót

Történelmi személyiségként azokat a kiemelkedő közszereplőket emlegetik a későbbi nemzedékek, akik életük során, bármely tekintetben, alapvetően változtattak saját koruk, társadalmuk arculatán. Még közülük is egészen kivételesnek számítanak azok, akik a haláluk utáni évszázadok történéseire is hatnak. Lów Lipót kétségkívül ilyen történelmi alak.

Amikor a legutóbbi rendszerváltást követően a nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvény előkészítése során a magyarországi zsidóság képviselői elhatárolódtak a zsidók nemzetiségként történő meghatározásától – hangsúlyozva, hogy zsidó lét elsősorban vallási kérdés – egy, a hazánkban először ő általa megfogalmazott érvrendszert alkalmaztak. „Elfogulatlan keresztény és zsidó írók által már ezerszer bebizonyított, hogy a mostani zsidók nem különös nép (politikai értelemben), hanem csupán *vallásos felekezet*” – írta egykor Lów Lipót. Ő volt az a rabbi, akinek neve egyébként is egybeforrt a magyarországi zsidóság integrációjáért, egyenjogúsításáért, a kölcsönösen előítélet-mentes elfogadásért, a többségi nemzet általi elismerésért folytatott küzdelemmel. Példája és tanításai így ma is időszerűek.

Kétszáz éve, 1811. május 22-én a morvaországi Černa Horában, egy német anyanyelvű, mélyen vallásos zsidó családban született. Ősei között volt a híres prágai rabbi, Judah Lów *ben Bezalel* is. Ilyen indíttatás hatására, már egészen fiatalon eldöntötte, hogy ő is vallási tanító, azaz rabbi lesz. E célkitűzésének megfelelően sorra járta a talmudiskolákat: Třebíčben, Kolinban, Lipníkben és Kismartonban tanult. Nemcsak héberül és német nyelven ismerkedett a vallásos iratokkal, hanem a cseh, a görög, a latin, a francia és az olasz, majd később a magyar nyelvet is elsajátította. 1835-ben avatták rabbivá, de nem érte be ennyivel: Pozsonyban, Pesten és Bécsben a helyi egyetemeken keresztény teológusi, nyelvészeti és főleg tanítói képesítést is szerzett. Már pályája elején vallási reformnézeteket vallott. Úgy ítélte meg, hogy a zsidóság sorsának könnyítése érdekében elengedhetetlen a vallásgyakorlás korszerűsítése.

1841-ben hívták meg Magyarországra, s választották meg Nagykanizsán rabbivá. Felismerte és felismertette, hogy az elfogadáshoz s az integrációhoz, de az érvényesüléshez is tanultabb, szakképzettebb emberekre van szükség. Olyan zsidókra, akik az addigiaknál is jobban kiválthatják környezetük tiszteletét. Ezért kidolgozott és közreadott egy

konceptiót, amely a zsidó népiskolák megújításával kapcsolatos feladatokat vette számba. Az izraelita népiskolának szerinte hármastendenciát kell tükröznie: tisztán emberit, zsidó vallásost és magyar nemzetit. E célok elérése okán volt fontos a számára a kanizsai zsidó elemi és iparitanuló-képző iskola létrehozása is. 1844-től egyebek mellett azzal is felhívta magára a figyelmet, hogy a zsinagógában – a magyarországi első egyikeként – rendszeresen magyarul prédikált. Nem volt nehéz felismernie, hogy – mivel egyszerű hittársai héberül csak alig-alig értenek – a lelkeikhez így kerülhet közelebb.

1845-ben Budán nyomtatásban is megjelent a „*Jesájás, korunk tanítója*” című zsinagógai beszéde, amelyet V. Ferdinánd király születésnapján mondott el.

Ennek, és a nyomában később kiadott magyar nyelvű zsidó prédikációknak az a kedvező következménye lett, hogy a többségi társadalom számára nyilvánvalóvá lett, milyen véleményeket és tanokat közvetítenek a zsinagógákban. Foszladozni kezdett körükben a félelmetesnek hitt titok, felfedezhetőkké váltak a hitbéli rokon vonások. Korszakos újítása volt az is, hogy először építtetett és alkalmazott Magyarországon orgonát egy zsinagógában, ami szerinte ugyancsak a lelkek épülésére szolgál. Ez is nagykanizsai működése idején történt. Miközben eltökélt volt a vallási reformok terén, azokat csak belsőleg kiérlelt változásokként tartotta helyesnek. Emiatt még Kosuth Lajossal is nyilvános vitába szállt a Pesti Hírlap hasábjain, kijelentve, hogy a zsidó emancipáció jogi biztosítását nem szabad a zsidó vallási szokások és belserveszettek megreformálásához kötni.

Lów Lipótot 1848/1849 már Pápán érte, ahová közel másfél évvel a forradalom kitérését megelőzően került. 1847 áprilisában tartott és kiadott *Jeremiás pró-*

fétának négy aranyszabálya a valódi hazafiságról című, ottani zsinagógai beszéde nem csak arra bizonyos, hogy mennyire megérezte és magáévá tette, hanem, hogy mily mértékben formálta is a közszellemet. Hazafiúi lelkesedése híveit is magával ragadta. Az évben szerkesztette meg az egyetlen számot megélt *Magyar Zsinagóga* című folyóiratot is a „felvilágosodott vallásosság, tiszta erkölcsiség és buzgó hazafiság” izraeliták közötti elterjesztésére. A szabadságharcban a Veszprém megyei nemzetőrök zsidó tábori lelkészeként vett részt, de több alkalommal toborzó beszédet is tartott a nemzetőrség, majd a honvédsereg újoncutánpótlása érdekében. (A Vasárnap Újság 1880-ban hosszan idézte egyik „a szabadságharcra következő szomorú időben kézzől kézre járt, titkon olvasott,” a forradalmi időkben elhangzott nagy beszédét, „melyben valódi ihlettel monda hitfeleink: Jeruzsálem falai összedőltek s istennek választott népe elveszte hazáját. Azóta mi erényekben szegények valánk, mert a legnagyobb erényt, a hazaszeretetet nem ismertük. Oh népem, légy te méltó nagy őseidhez, a szent prófétákhoz és ragadj fegyvert és siess védelmezni a magyarok hazáját, mely a te hazád is. Ha meg nem tudsz halni e hazáért: nem vagy méltó, hogy élj ennek földjén.”) Személyes hatására mintegy százötven zsidó vallású és hagyományú fiatal állt a honvédszászlóaljakra, de abban is, hogy a helyi zsidóság jelentős pénzadományjal segítette a hadfelszerelést. 1849. január 1-jétől német nyelvű naplót írt a pápai eseményekről, amelyet a halála után ki is adtak. A trónfosztást helyeslő prédikációja különösen nagy szállka volt *Haynau* szemében, aki 1849. október 15-én elfogatta és két hónapig fogva tartotta. A hírhedt pesti Újépületben is raboskodott.

1850-től Szegeden volt rabbi. Ott is folytatta az iskolák alapítását: többek között zsidó leányiskolát hozott létre. A szegedi zsinagógában sem elégedett meg a kántor hagyományos énekével, kezdemé-

nyezésére messzi hírű kórus alakult. A zsinagógai énekkarok elterjesztésében is övé a döntő érdem. A magyar zsidóság történetének jeles kutatója volt. Tudományos munkássága Szegeden ért a tetőfokára. 1859-1868-ban szerkesztésében jelent meg a *Ben Chananja* című német nyelvű, európai hírű zsidó tudományos folyóirat, amelyben a legtöbb tanulmánya is helyet kapott.

A zsidóság egyenjogúsítása harcos sürgetője, törvényi keretei fejlesztésének egyik véleményezőjét, előkészítőjét tisztelhetjük benne. Társadalomerkölcsi álláspontja, amelyet *A közjó kútforrásaiban* megfogalmazott, előremutató volt, s máig vállalható. A Magyar Tudományos Akadémián 1868 júniusában *A zsidó eskü múltja* címen megtartott előadása (és könyve) a bizánci császárság idején elrendelt és Magyarországon még mindig életben volt megalázó, megszegényítő jogi formula megszüntetéséhez vezetett. A honszeretet, a hazafiság és a zsidó hagyományok hétköznapi összeegyeztetése mindvégig központi gondolata maradt. (*A házasság és hazafiság*, valamint *A ház és a haza* című beszédei fölöttébb szép példák erre.) Emberi példája, szónoklatai, emlékbeszédei és könyv alakban is megjelent prédikációi az országos ismertséget s a köztiszteletet is megszerezték a számára. Szeged város közgyűlésének tagjává választották.

1875. október 13-án a Tisza parti városban hunyt el. Kármán Mór „A zsidóság hívatása és a rabbiság feladata” című cikkében (*Múlt és Jövő*, 1914/1.) rá emlékezve különösen kiemelte, hogy „ő nem magyar zsidókká akart minket nevelni, hanem zsidó magyarokká”. Ez akkor is, megszívlelendő üzenet volt, s ma is annak számít. Csakúgy, mint a tettekre szólító Lów Lipót-beszédekből elhíresült szófordulat, amit cikkünk címeként idézünk.

Hegedűs Sándor

Olvassa a BARÁTSÁG-ot! Fizessen elő most 2011-re!

Éves előfizetési díj: 3000 Ft (1800 Ft + 1200 Ft postaköltség)

A folyóirat előfizethető átutalással:

a Filantróp Társaság Barátság Egyesülete OTP-számlaszámán: 11711034-20813402

e-mail címeink: baratsag@upcmail.hu, eva.mayer@nemzetisegek.hu

honlapunk: www.nemzetisegek.hu

Várjuk könyvtárak, iskolák, kisebbségi önkormányzatok, egyesületek, baráti körök jelentkezését!